

Huvudman

Laholms kommun
kommun@laholm.se

Beslut

Datum 2025-04-16

Dnr SI 2025:59

Sida 1 (7)

Ärendet

Tematisk tillsyn av tillgång till läroböcker och andra läromedel vid grundskolan Veingeskolan 7–9 i Laholms kommun

Beslut

Föreläggande

Skolinspektionen förelägger med stöd av 26 kap. 10 § skollagen (2010:800) Laholms kommun att senast den **16 juni 2025** ha vidtagit nedan angivna åtgärder avseende brister rörande tillgång till läromedel. De vidtagna åtgärderna ska senast samma dag skriftligen redovisas till Skolinspektionen.

Om Laholms kommun inte följer detta föreläggande kan mer ingripande sanktioner komma att aktualiseras.

Beslutet om föreläggande gäller omedelbart enligt 26 kap. 10 § tredje stycket skollagen. Beslutet om föreläggande får enligt 28 kap. 2 och 18 §§ skollagen inte överklagas.

Laholms kommun ska vidta följande åtgärder

Tillgång till läroböcker och andra läromedel

1. Se till att köpa in läroböcker i samhällsorienterande ämnen så att eleverna har tillgång till de läroböcker som behövs för en god kunskapsutveckling i enlighet med utbildningens mål. (1 kap. 3 § skollagen, 10 kap. 10 § skollagen, Lgr22, 2.2 Kunskaper, 2.8 Rektorns ansvar, och 5 Kursplaner)
2. Se till att upphöra med att använda befintliga läroböcker utgivna år 2002 i ämnena historia och geografi samt att ersätta dessa med läroböcker som överensstämmer med relevanta delar av tillämpliga kursplaner och läroplanen. (1 kap. 3 § skollagen, 10 kap. 10 § skollagen, Lgr22, 2.2 Kunskaper, 2.8 Rektorns ansvar, och 5 Kursplaner)

Redovisning av åtgärder

Redovisningen av de vidtagna åtgärderna skickas via e-post till skolinspektionen.stockholm@skolinspektionen.se, eller per post till Skolinspektionen, Box 23069, 104 35 Stockholm. Hänvisa till

Skolinspektionens diarienummer för ärendet (SI 2025:59) i de handlingar som sänds in.

Om ärendet

Skolinspektionen genomför under vårterminen 2025 en tematisk tillsyn för att kontrollera om verksamheten vid de skolor som ingår i tillsynen uppfyller författningarnas krav avseende tillgång till läroböcker och andra läromedel. Veingeskolan 7–9 i Laholms kommun ingår i den tematiska tillsynen. Veingeskolan 7–9 är en skola med tre klasser i årskurs 7, fyra klasser i årskurs 8 och tre klasser i årskurs 9.

Tillsynen har genomförts genom besök på skolenheten den 11 februari 2025. Tillsynen har omfattat tillgången på läroböcker och andra läromedel i de samhällsorienterande ämnena¹ (SO) i årskurs 7–9. Som en del av tillsynen har elever, lärare och rektorn intervjuats. Dokument har granskats, bl.a. elevscheman, lista över vilka läromedel som används och en förteckning över lärarnas behörighet. Huvudmannen har getts tillfälle att yttra sig över allt material av betydelse för beslutet.

Motivering av beslutet

Skolinspektionen redogör först för de omständigheter som framkommit i tillsynsutredningen och som ligger till grund för myndighetens bedömning, därefter anges de bestämmelser som tillämpas och slutligen redovisar Skolinspektionen sin bedömning i det här fallet.

Föreläggande

Tillgång till läroböcker och andra läromedel

Omständigheter som ligger till grund för bedömningen

Av listan över vilka läromedel som används på skolan framgår att lärarna i undervisningen använder läroböcker som sträcker sig från årskurs 7–9. Samtliga lärare använder läroböcker i nyare upplagor i historia, samhällskunskap och geografi² samt läroböcker i geografi, religion och

¹ Geografi, historia, religionskunskap och samhällskunskap.

² Det finns 120 exemplar av läroböckerna i historia och samhällskunskap samt 30 exemplar av läroboken i geografi.

historia³ i äldre upplagor. En lärare använder sig också av läroböcker i historia och geografi⁴ som läraren i intervju uppger är utdaterade. De läroböckerna är utgivna år 2002. Det finns även ett enklare tryckt läromedel utformat som pärmar med kopieringsunderlag som används för elever som är i behov av ett enklare material. Lärarna uppger att de utöver läroböckerna även använder sig av digitala och tryckta lärverktyg och utbildningsfilmer.

I intervju uppger eleverna i årskurs 8 och 9 att de använder läroböcker på lektionerna. Eleverna i årskurs 7 uppger att de sällan använder läroböckerna, utan jobbar mest utifrån häften. Eleverna uppger att det finns tillräckligt med läroböcker för alla elever i klassrummet. Lärarna har dock sagt att eleverna inte får ta hem böckerna för att de ska användas av alla elever på högstadiet då alla elever använder samma klassuppsättning. Det är endast någon enstaka elev som får ta hem boken, vanligtvis får eleverna ta hem häften och datorn i stället. Eleverna i årskurs 8 som använder de utdaterade läroböckerna uppger att de får ta hem dessa böcker eftersom ingen annan klass använder dem. Elever uppger vidare att om de har läxor kopierar läraren upp sidor från läroboken och lägger ut på skolans digitala plattform, annars kan eleverna hitta svaren på uppgifterna i deras anteckningar eller genom digitala lärverktyg.

Lärarna uppger i intervju att läroböckerna är heltäckande och i princip behandlar alla delar av det centrala innehållet i ämnena. Lärarna uppger att läroböckerna ibland har för svåra texter för eleverna och att de därför också använder sig av det enklare tryckta läromedlet. Läraren uppger att eleverna i årskurs 7 inte använder sig av läroboken i ämnet geografi, utan använder det enklare tryckta läromedlet, eftersom det bara finns en klassuppsättning av läroboken och den andra klassen som studerar samma SO-ämne samtidigt använder läroböckerna. Eleverna har också använt sig av arbetshäften som läraren har satt ihop.

När det gäller elevernas tillgång till läroböckerna uppger lärarna att det finns tillräckligt med läroböcker till eleverna på lektionerna, men att eleverna inte får ta hem böckerna. En lärare uppger att lärarna får säga till eleverna att de inte ska låna hem böckerna fast eleverna frågat. Eleverna får i stället uppkopierade sidor av läroböckerna och arbetshäften. Lärarna uppger att de helst skulle vilja se att eleverna har tillgång till varsin bok, men att skolan inte har det utifrån de förutsättningar och den budget som skolan har. Lärare uppger att eftersom skolan endast har en

³ Det finns 120 exemplar av läroböckerna i geografi, historia och religion.

⁴ Det finns 30 exemplar av läroböckerna i historia och geografi.

klassuppsättning i läroböcker skapar det problem för att lärarna måste planera så att eleverna inte studerar samma SO-ämne samtidigt.

Rektorn uppger att hen anser att tillgången till läroböcker är god, men att i den bästa av världar skulle skolan ha haft en lärobok till varje elev och att det bästa hade varit om eleverna kunde ta hem läroboken. Rektorn uppger att rektorn har fått förfrågan från lärare om att uppgradera läroböckerna i alla fyra ämnen. Rektorn uppger att det är en ekonomisk fråga. Vidare uppger rektorn att eleverna läser ämnena i block och att det därför fungerar att dela på läroböckerna även om det ibland krockar. På fråga om det finns behov av fler läroböcker svarar rektorn att det finns ett sådant behov. Rektorn uppger vidare att det inte är bra att eleverna får häften i stället för läroboken och tillägger att läraren inte ska behöva producera eget material om det finns en bok.

Samtliga intervjuade uppger att eleverna aldrig har fått betala för någon lärobok, läromedel eller lärverktyg.

Rättslig reglering

Enligt skollagen avses med följande definitioner

- lärobok: tryckt läromedel, med eller utan digitala komponenter,
- läromedel: helt eller delvis tryckt eller digitalt verk som är avsett att användas i undervisningen, som överensstämmer med relevanta delar av tillämplig kurs-, ämnes- eller ämnesområdesplan och läroplanen, och som är utgivet av någon som bedriver utgivningsverksamhet av professionell art,
- lärverktyg: läroböcker, andra läromedel och andra tryckta eller digitala verk samt utrustning och material som används i undervisningen (1 kap. 3 § skollagen).

Utbildningen ska vara avgiftsfri. Eleverna ska utan kostnad ha tillgång till läroböcker, andra läromedel och andra lärverktyg som behövs för en god kunskapsutveckling i enlighet med utbildningens mål (10 kap. 10 § skollagen).

Läraren ska organisera och genomföra arbetet så att eleven får använda läroböcker, andra läromedel och andra lärverktyg som behövs för en god kunskapsutveckling i enlighet med utbildningens mål och får möjligheter till ämnesfördjupning, överblick och sammanhang (Lgr 22, avsnitt 2.2 Kunskaper).

Rektorn har ansvaret för skolans resultat och har, inom givna ramar, ett särskilt ansvar för att alla elever får tillgång till och förutsättningar att använda läroböcker, andra läromedel och andra lärverktyg som behövs för en god kunskapsutveckling i enlighet med utbildningens mål (Lgr 22, avsnitt 2.8 Rektors ansvar).

Av förarbeten framgår att elevers rätt till läromedel ska tydliggöras i skollagen, bland annat anges följande. Läromedel är betydelsefulla för elever och lärare. Bland annat kan ändamålsenliga läromedel skapa sammanhang och ge en överblick över kunskapsområden och på så sätt främja lärandet. Eleverna får genom läromedel också successivt alltmer utmanande uppgifter och texter, vilket gynnar deras kunskapsutveckling. Läromedel kan främja elevers enskilda och självständiga arbete men också bidra till ökad interaktion så att de kan utveckla kunskaper tillsammans. Texter och bilder kan därtill väcka elevernas intresse och vilja att lära sig mer om olika områden. I ändamålsenliga läromedel finns ofta alternativa uppgifter, texter och annat material som är anpassat för både elever i behov av stödinsatser och för elever som kommit längre i sin kunskapsutveckling och behöver utmaning. På så vis underlättar läromedel lärarens arbete med att möta elevers behov och förutsättningar. Läromedel skapar också tydlighet för eleverna och kan därmed bidra till att främja ordning och studiero. (...) Väl fungerande läromedel erbjuder ett värdefullt stöd under både planering och genomförande av undervisning. Det minskar lärares arbetsbelastning och administrativa börda, vilket ger lärare möjlighet att lägga tid på andra viktiga aspekter av yrkesutövningen, som t.ex. att stödja eleverna och utveckla undervisningen (prop. 2023/24:21, s. 29 f.).

I förarbetena anges vidare att lagtexten ska tolkas mot bakgrund av att utbildningen enligt 1 kap. 5 § tredje stycket skollagen ska vila på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet. Ordet "behövs" innebär vidare att en elev ska ha tillgång till det som eleven behöver för en god kunskapsutveckling i enlighet med utbildningens mål. Det behöver inte innebära att en elev samtidigt ska ha tillgång till läroböcker, andra läromedel och andra lärmaterial i alla undervisningssituationer utan hänsyn måste tas till vad som är lämpligast i respektive situation. Det handlar om vad som är lämpligast både i den aktuella årskursen och i det aktuella ämnet, t.ex. om det är ett praktiskt ämne såsom slöjd eller om det är ett teoretiskt ämne (prop. 2023/24:21, s. 45).

Av förarbetena framgår att formuleringen att eleverna ska "ha tillgång till" de läroböcker som behövs för en god kunskapsutveckling i enlighet med utbildningens mål innebär att eleverna t.ex. ska få möjlighet att ta med läroböckerna hem så att eleverna kan repetera, läsa på och gå tillbaka till det som läraren belyst i undervisningen och på så sätt fördjupa och befästa sina kunskaper (prop. 2023/24:21 s. 46).

Skolinspektionens bedömning

Skolinspektionen bedömer att Laholms kommuns verksamhet vid Veingeskolan 7–9 inte uppfyller författningarnas krav avseende tillgång till läroböcker och andra läromedel som behövs för en god kunskapsutveckling i enlighet med utbildningens mål.

Av Skolinspektionens utredning framgår att eleverna i en undervisningsgrupp får använda läroböcker som är utgivna år 2002 i ämnena historia och geografi. Definitionen av läromedel innefattar att det ska finnas överensstämmelse med relevanta delar av *tillämplig* kursplan och läroplanen. När den aktuella läroboken gavs ut gällde 1994 års läroplan (lpo 94). Lpo 94 upphävdes genom förordning (SKOLFS 2010:37) om läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet som trädde i kraft den 1 juli 2011. En reviderad version av läroplanens inledande delar och samtliga kursplaner tillämpas från och med höstterminen 2022 (lgr 22). Skolinspektionen bedömer att den aktuella läroboken inte uppfyller de krav som skollagen ställer på läromedel då den inte i relevanta delar överensstämmer med tillämplig kursplan och läroplan. Skolinspektionen bedömer att eleverna i detta fall inte får använda läromedel som behövs för en god kunskapsutveckling i enlighet med utbildningens mål.

Av intervjuer med elever, lärare och rektorn framgår att det endast finns tillräckligt med läroböcker för att eleverna ska kunna använda dem på lektionerna och att eleverna i regel inte får ta hem böckerna. Eleverna får i stället ta hem uppkopierade häften eller inskannade delar av läroboken. Det framkommer vidare att det låga antalet läroböcker skapar problem för lärarnas planering av användandet av läroböckerna i undervisningen och att det förekommer att böcker inte räcker till. Exempelvis läser två klasser samtidigt ämnet geografi, där endast en klassuppsättning av en lärobok i nyare upplaga finns, och då använder den ena klassen i stället ett läromedel som är avsett för elever i behov av enklare läromedel.

Genom lagändringar i skollagen som trätt i kraft den 1 juli 2024 har elevernas rätt till läromedel tydliggjorts och syftet är att elevernas tillgång till ändamålsenliga läromedel ska öka (prop. 2023/24:21, s. 36). I läroplanen har också införts bestämmelser om rektorns och lärarens ansvar för att eleverna får använda läromedel i undervisningen. Av förarbetena framgår vidare bland annat att formuleringen att eleverna ska "ha tillgång till" de läroböcker som behövs för en god kunskapsutveckling i enlighet med utbildningens mål innebär att eleverna t.ex. ska få möjlighet att ta med läroböckerna hem.

Skolinspektionen konstaterar, i likhet med rektorn och lärare, att skolan behöver fler läroböcker för att alla elever ska ges förutsättningar att använda läromedlet i skolan och få möjlighet att ta med läroböckerna hem. Den bristande tillgången till läroböcker medför att viktiga funktioner med läromedlet, såväl i undervisningen som utanför undervisningstid, inte kan tas tillvara. Skolinspektionen bedömer sammantaget att Veingeskolan 7–9, när det gäller SO, inte uppfyller författningarnas krav avseende att eleverna ska ha tillgång till och få använda läroböcker som behövs för en god kunskapsutveckling i enlighet med utbildningens mål.

Val av ingripande

Skolinspektionen får förelägga en huvudman som står under dess tillsyn att fullgöra sina skyldigheter, om verksamheten inte uppfyller de krav som följer av de föreskrifter som gäller för verksamheten (26 kap. 10 § skollagen).

Laholms kommuns verksamhet vid Veingeskolan 7–9 uppfyller inte författningarnas krav vad gäller tillgång till läroböcker och andra läromedel som behövs för en god kunskapsutveckling. Det finns därför skäl att förelägga Laholms kommun att fullgöra sina skyldigheter och vidta åtgärder för att avhjälpa bristerna.

Beslutet är fattat av utredare Cecilia Winberg.

Utredare Erica Underwood har varit föredragande i ärendet. I ärendets slutliga handläggning har även regionjurist Linnea Lundberg medverkat.